

ПО 13 ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітня програма	<i>Прикладна психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>Очна (денна)/дистанційна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>2 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>6 кред. ЄКТС / 180 годин Лекції – 36 годин, семінарські – 36 годин, самостійна робота – 108 годин</i>
Семестровий контроль / контрольні заходи	<i>Модульна контрольна робота, екзамен</i>
Розклад занять	<i>Лекції: 1 (перший, другий тиждень) Практичні заняття: 1 (перший, другий тиждень)</i> <i>https://my.kpi.ua та https://schedule.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>https://psy.kpi.ua/nezhyńska/ Нежинська Олена Олександрівна, доцент кафедри психології та педагогіки, кандидат психологічних наук, доцент</i>
Розміщення курсу	<i>https://classroom.google.com/c/Njg3NTUwMTkzMjY0?cjc=ktuupm7</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Навчальна дисципліна «Диференційна психологія» є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх психологів, яка поєднує механізм знань теоретичного та практичного характеру. Курс розроблено таким чином, щоб надати здобувачам вищої освіти необхідні знання з основ аналізу індивідуальних, групових і типологічних відмінностей між людьми, а також ознайомити з психологічними закономірностями, що лежать в основі індивідуально-психологічних характеристик – темпераменту, здібностей, інтелекту особистості і т.ін.

Навчальна дисципліна складається з лекційних та семінарських занять, в яких міститься достатня кількість прикладних матеріалів, прикладів (результатів досліджень), надається достатня кількість практичних порад, що дозволяє поглибити знання здобувачів вищої освіти з психології шляхом оптимізації їхньої практичної підготовки у процесі навчальних занять і самостійної роботи.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є індивідуальні відмінності психіки індивідів і груп людей, а також природа, джерела та наслідки цих відмінностей.

Метою навчальної дисципліни є формування наукових уявлень про закономірності психічних варіацій, засвоєння здобувачами сучасні уявлення про індивідуальні, типологічні та групові психологічні відмінності між людьми, ознайомлення з класичними та новітніми їх класифікаціями.

Система теоретичних і практичних (семінарських) занять дає можливість вирішити такі **основні завдання**:

- сформувати у здобувачів вищої освіти науковий підхід до розуміння індивідуальних, типологічних та групових відмінностей людини та закономірностей їх виникнення та функціонування;
- розуміти диференціацію індивідуальних особливостей психіки людини з точки зору їх обумовленості властивостями нервової системи,
- знати індивідні, предметно-змістові та духовно-світоглядні якості індивідуальності, особливості самосвідомості, стильових характеристик особистості та їх вплив на здійснення різних видів діяльності (професійної, навчальної, спілкування тощо);
- мати уявлення про ролі свідомості та самосвідомості в поведінці, спілкуванні і діяльності людей, формуванні особистості;
- вміти давати психологічну характеристику особистості, сформувати початковий досвід та професійну позицію фахівця щодо практичної діяльності психолога-консультанта;
- усвідомлювати і бачити співвідношення спадковості і соціального середовища, ролі і значення національних і культурно-історичних фактів;
- могли проаналізувати проблеми усіх рівнів індивідуальності, унікальне поєднання рис, способів поведінки та звичок, що визначають неповторну картину існування людини.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми метою дисципліни є **формування у здобувачів вищої освіти**:

загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності (ЗК 12);
- здатність та готовність впроваджувати наукові основи та рекомендації щодо сучасної життєдіяльності, засоби фізичного, психічного, психологічного і духовного розвитку особистості й самовдосконалення (ЗК 13);
- здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання (ЗК 14);
- здатність і готовність до безперервного й актуального навчання, опанування новими знаннями, методичними розробками, інноваційними проектами, володіння новітніми технологіями в галузі психології (ЗК 15);

фахових компетентностей:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- здатності аналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ (ФК 2);
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання) (ФК 3);
- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел (ФК 4);
- здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову, в т.ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема, внаслідок війни) (ФК 8);

- здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту (ФК 9);
- здатність застосовувати знання теорій лідерства та моделей побудови кар'єри в практичній реалізації свого лідерського потенціалу та професійній діяльності (ФК 13).

Програмні результати навчання:

- аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання, ефективність власних дій (ПРН 1);
- пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання) (ПРН 9);
- складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема, внаслідок війни) (ПРН 11);
- вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та, за потреби, визначати зміст запиту до супервізії (ПРН 18);
- керувати процесами коригуючого впливу в ході психологічних консультацій (ПРН 21).

Комунікація з викладачем є невід'ємною частиною освітнього процесу як під час навчальних занять, так і в межах консультацій, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології та педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується classroom.google.com., електронна пошта, загальні групи в соціальних мережах.

Ефективне засвоєння навчального матеріалу значною мірою залежить від активної співпраці здобувачів вищої освіти з викладачем під час лекцій та практичних занять. Консультації з даного курсу проводяться відповідно до розкладу, який можна знайти на офіційному сайті кафедри психології та педагогіки.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни здобувачу вищої освіти бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує знання з інших освітніх компонентів: «Основи психодіагностики», «Філософські основи наукового пізнання», «Теорія ймовірності» тощо. За структурно-логічною схемою програми підготовки фахівця дана навчальна дисципліна створює основу для вивчення таких дисциплін, як: «Професійна етика психолога», «Психологія праці» тощо.

Дисципліна перебуває у тісному зв'язку з іншими дисциплінами циклу професійної підготовки, завдяки чому створюється міцне підґрунтя для подальшого оволодіння знаннями з психологічних дисциплін.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СР
1	2	3	4	5
Тема 1. Диференційна психологія як наука. Загальні положення	8	2	2	4
Тема 2. Передумови виникнення науки про індивідуальні відмінності	8	2	2	4
Тема 3. Історія розвитку диференційної психології	8	2	2	4
Тема 4. Методи диференційної психології	8	2	2	4
Тема 5. Природа людської індивідуальності	8	2	2	4
Тема 6. Особистість: диференціально-психологічний аспект	8	2	2	4
Тема 7. Диференційна психологія про темперамент	8	2	2	4
Тема 8. Характер як індивідуально-психологічна особливість людини	8	2	2	4
Тема 9. Диференціально-психологічні характеристики здібностей та інтелекту	8	2	2	4
Тема 10. Когнітивні стилі	8	2	2	4
Тема 11. Акцентуації характеру та психопатії	8	2	2	4
Тема 12. Індивідуальний стиль діяльності	8	2	2	4
Тема 13. Професійна диференціація	8	2	2	4
Тема 14. Статеві-вікові відмінності між людьми	8	2	2	4
Тема 15. Психічні стани та потенціал як властивості особистості	8	2	2	4
Тема 16. Поведінкові відмінності в різних ситуаціях	8	2	2	4
Тема 17. Крос-культурні дослідження	9	2	2	5
Тема 18. Соціокультурна детермінація індивідуальних відмінностей	9	2	2	5
Підготовка до МКР	4			4
Підготовка до екзамену	30			30
Всього годин	180	36	36	108

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацьовувати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1. Базова література

1. Дегтяренко Т. В., Ковиліна В. Г. Психофізіологія розвитку : підруч. для студ. вищих навч. закл. Київ : УАІД «Рада», 2022. 327 с. URL : https://books.ndcnangu.co.ua/books/Psychophysiology_development.pdf
2. Диференційна психологія. Вид. 2-ге, перероб. і доп. : підруч. ; за заг. ред. академіка С. Д. Максименка. Київ : «Видавництво Людмила», 2023. 573 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739017/1/Диференційна%20психологія%20%281%29.pdf>
3. Диференціальна психологія [Електронний ресурс]: електрон. метод. рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Диференціальна психологія» для здобувачів спеціальності 053 «Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / уклад. О. В. Медянова. Одеса, 2023. 35 с. URL :

https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/fpsr/navchalni_materialy/metodychne_zabezpechenya/053_bakalavr/mr_dyferentsialna_psykhologiya.pdf

4. Максименко С. Д., Руденко Я. В., Кушнерьова А. М., Невмержицький В. М. Психічне здоров'я особистості: посібн. для вищ. навч. закл. Київ : "Видавництво Людмила", 2021. 438 с. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733985/1/2_Психічне%20здоров%20Купшнар%20Невмерж.pdf
5. Романовська Л. І., Подкоритова Л. О. Диференційна психологія: навч. посіб. Львів : Новий Світ – 2000, 2024. 236 с. URL : <https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/10/Dyferentsiyna-psykholohiia.pdf>

4.2. Допоміжна література:

1. Агєєва В. П. Інша оптика: гендерні виміри сучасності. Київ : Smoloskyp, 2019. 250 с.
2. Галян О. І. Практикум з диференційної психології. Дрогобич, 2020. 45 с. URL : https://www.dkpp.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/dyf_ps_praktykum.pdf
3. Генеза поняття «особистість» в українській психологічній науці: монографія / [В. В. Турбан, Л. З. Сердюк, В. В. Бушанський, В. В. Москаленко, Ж. М. Маценко та ін.]; за ред. В. В. Турбан. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 178 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723178/1/Генеза%20поняття%20ОСОБИСТИСТЬ%20в%20Українській%20психологічній%20науці.pdf>
4. Зінюк О. Л. Програми гендерних студій в українських університетах. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», 2019. 788 с. URL : https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/eb59e48d-9ebf-4ad6-b298-150ee561fedf/Ukraine_Compndium.pdf
5. Карапетрова О. В. Диференціальна психологія: навч.-метод. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2019. 216 с.
6. Кузьо О. Основи психологічної практики : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
7. Лебон Г. Психологія людських спільнот: Психологія народів. Психологія мас (Психологія натовпу). Київ : Андронум, 2021. 438 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія. 3-є видання. Київ : Вид-во: ВД «Сварог». 2020. 272 с.
9. Мельник В. У полоні інтерпретацій: Політична антропологія між Сходом і Заходом : монографія ; наук. ред. Ф. М. Кирилюк ; ред. В. О. Парфенюк. Вінниця : Нова книга, 2020. 279 с. URL : https://books.google.com.ua/books?id=2OAFeAAAQBAJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
10. Психопедагогіка і життя: науково-популярний щорічник. Редакційна колегія: Рибалка В. В. (гол. ред.), Лук'янова Л. Б., Панок В. Г., Ігнатович О. М., Корнієнко І. О., Романовська Д. Д. № 1, 2020 р. та № 2, 2021 р. Київ : ПООД імені Івана Язюна НАПН України, УНМЦПІСР НАПН України, 2022. 280 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730185/1/ПСИХОПЕДАГОГІКА%20І%20ЖИТТЯ%20з%20обкладинкою%20%20№1%202020%20і%20№2%202021%20за%20ред%20Рибалки%20ВВ%2011%2003%202022.pdf>
11. Спенсер В. Подорож людини: генетична одіссея. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 224 с. URL : <https://epub.com.ua/product/podorozh-liudyny-henetychna-odisseia/>
12. Чикур Л. Д. Психологічні особливості формування українського менталітету. International scientific-practical conference "Science, education and society in the 21st century: scientific ideas and implementation mechanisms": conference proceedings (Košice, Slovakia, August 4, 2023). Košice, Slovakia: Scholarly Publisher ICSSH, 2023. С. 34-36.

Web-ресурси:

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Психологічна бібліотека Київського Фонду сприяння розвитку психічної культури. URL : <http://psylib.kiev.ua/>
3. Сайт бібліотеки Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського. URL : <https://www.library.kpi.ua/>
4. Сайт журналу «Психологічний часопис». URL : <https://apsijournal.com/>
5. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. URL : <https://ispp.org.ua/elektronna-biblioteka/>

Навчальний контент**5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)****Лекційні заняття**

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на самостійну роботу здобувачів освіти)
1.	Лекція 1. Тема 1. Диференційна психологія як наука. Предмет диференційної психології. Специфіка диференційної психології, зв'язок з іншими науками, роль у практичній психології. Напрями диференційно-психологічних досліджень за В. Штерном: предмет і завдання диференційної психології. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності. Раса, диспозиція, тип. Індивідуальність як інтегральне поняття диференційної психології. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити, що вивчає диференційна психологія. 2. Визначити предмет вивчення диференційної психології. 3. Назвати напрями диференційно-психологічних досліджень. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
2.	Лекція 2. Тема 2. Передумови виникнення науки про індивідуальні відмінності. Передісторія диференційної психології. Донаукове знання. Хіромантия. Астрологія. Характерологія (І. Кант, І. Банзен). Психогностика. Фізіогноміка (Ж. Лаватер). Френологія (краніоскопія) Ф.А. Галля. Графологія абата Мішона. Перші наукові дослідження індивідуальних відмінностей (Ф. Бессель, В. Вундт, Ф. Гальтон, В. Штерн, А. Біне, Дж. Кеттелл). Вимоги практики. Впровадження в психологію експериментального методу. Впровадження методів статистичного аналізу. Дисперсійний аналіз. Кореляційний аналіз. Факторний аналіз. Використання даних психогенетики. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити, які донаукові знання стали передвісниками диференційної психології. 2. Описати перші наукові дослідження індивідуальних відмінностей. 3. Розкрити, які наукові досягнення суттєво вплинули на розвиток диференційної психології. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
3.	Лекція 3. Тема 3. Історія розвитку диференційної психології. Значення досліджень В. Вундта, Е. Крепеліна, А. Біне, Ж.-М. Шарко. Вклад Адольфа

	Кетле, Френсіса Гальтона та Карла Пірсона. Національні комітети (США), покликані об'єднати зусилля тестологів (1895–1896 рр.). Розквіт тестології. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити значення досліджень В. Вундта для становлення диференційної психології. 2. Розкрити значення досліджень А. Біне для становлення диференційної психології. 3. Назвати причину широкого розповсюдження тестологічних досліджень. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
4.	Лекція 4. Тема 4. Методи диференційної психології. Методи диференційної психології. Поняття про науковий метод, методологію та методіку дослідження. Загальнопсихологічні методи (спостереження й експеримент). Моделювання та реконструювання у диференціальній психології. Типологічний метод. Психогенетичні методи. Історичні методи (методи аналізу документів). Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Перелічити методи дослідження використовують у диференційній психології. 2. Розкрити суть методу моделювання. 3. Розкрити зміст психогенетичних методів дослідження. 4. Висвітлити, для чого використовують методи аналізу документів. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
5.	Лекція 5. Тема 5. Природа людської індивідуальності. Взаємодія середовища та спадковості. Сучасне розуміння спадковості та середовища. Спадковість і середовище: найбільш поширені помилки. Людина як представник біологічного виду <i>homo sapiens</i>. Організм як тілесний чинник індивідуальності. Індивід як формально-динамічна характеристика особистості. Особистість – психологічний носій соціальних властивостей. Індивідуальність – інтегральна біопсихосоціальна характеристика людини. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити зміст проблеми взаємодії середовища та спадковості. 2. Порівняти поняття «людина», «організм», «особистість», «індивідуальність». 3. Пояснити, чому індивідуальність вважається інтегральною біопсихосоціальною характеристикою людини. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
6.	Лекція 6. Тема 6. Особистість: диференціально-психологічний аспект. Класифікація як науковий метод. Властивості і типи. Особистісні типи. Функціональна типологія: поведінкові стратегії індивідуальності. Клініко-екзистенціальна типологія характеру. Гордон Олпорт: диспозиційна теорія особистості. Поняття особистості концепції. Реймонд Кеттел: структурна теорія особистості. Загальні принципи теорії характеристик особистості. Структурні принципи: категорії характеристик особистості. Ганс Айзенк: теорія типів особистості. Основні типи особистості. Модель Великої П'ятірки. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Надати характеристику класифікації як науковому методу. 2. Висвітлити загальні положення теорії рис особистості Кеттела. 3. Назвати структурні принципи (за Кеттелом).

	4. Охарактеризуйте основні типи особистості за Айзенком. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
7.	Лекція 7. Тема 7. Диференційна психологія про темперамент. Історія вчення про темперамент – пошук біологічних основ темпераменту. Конституційні теорії темпераменту: К. Сіго, Е. Кречмера, У. Шелдона. Типи будови тіла та темпераменту за Е. Кречмером. Факторне дослідження темпераменту Г. Ю. Айзенком. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Описати сучасний сенс перших теорій темпераменту. 2. Пояснити сутність конституційних теорій темпераменту. 3. Розкрити зміст факторного дослідження темпераменту Г. Ю. Айзенком. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
8.	Лекція 8. Тема 8. Характер як індивідуально-психологічна особливість людини. «Я-концепція» як центральне утворення характеру. Стратегії віддання переваги й Образ-«Я». Самооцінка. Саморегуляція – наполегливість – воля. Система базових орієнтацій. Характер як відповідь особистості на фрустрації. Поняття про екстраверсію та інтроверсію. Психічні функції. Характеристика психологічних типів: мисленнєвих, почуттєвих, відчуттєвих, інтуїтивних. Поняття характеру у психоаналітичній традиції. Механізми психологічного захисту як найважливіший критерій психоаналітичної діагностики. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити місце характеру в структурі індивідуальності. 2. Висвітлити особливості диференціально-психологічного аналізу структурних компонентів характеру. 3. Розкрити етапи формування характеру. 4. Охарактеризувати принципи виділення типів характеру у теорії Юнга. 5. Розкрити зміст психоаналітичного розуміння поняття характеру. 6. Дати загальну характеристику психоаналітичній класифікації характерів за Н. Мак-Вільямс. 7. Типи організації характерів (нарцисичний, обсесивно-компульсивний, депресивний, маніакальний, шизоїдний, параноїдний, істеричний, мазохистичний, асоціальний). II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
9.	Лекція 9. Тема 9. Диференціально-психологічні характеристики здібностей та інтелекту. Здібності в структурі індивідуальності. Структура і характеристики здібностей. Два підходи у вивченні здібностей: особистісно-діяльнісний та функціонально-генетичний. Здібності, обдарованість, талант, геніальність. Співвідношення понять «здібності» та «якості». Здібності та академічна успішність. Загальні та спеціальні здібності. Психічні механізми компетентності, таланту і мудрості. Проблема здібності до творчості. Аналіз концептуальних підходів до креативності. Механізми креативності. Інтуїція як механізм творчості. Креативність, її діагностика і можливість розвитку. Історія досліджень і розвиток проблематики психології здібностей. Проблема задатків, здібностей та інтелекту. Загальні інтелектуальні здібності. Уявлення про інтелект, його структуру та індивідуальні відмінності в інтелекті. Концепція редукції творчості до інтелекту. Джерела варіативності інтелекту. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки:

	1. Назвати, яке місце займають здібності в структурі індивідуальності. 2. Порівняти поняття: здібності, обдарованість, талант, геніальність. 3. Порівняти творчість як форму душевного розладу та як форму унікального самовираження. 4. Описати, яким чином здійснюються дослідження інтелектуальних здібностей. 5. Назвати підходи до розуміння креативності. 6. Розкрити поняття «інтуїція». 7. Описати структуру музичних здібностей. 8. Розкрити специфіку математичних здібностей. 9. Виокремити типи мовних здібностей. 10. Виділити прояви здібностей до образно-творчої діяльності. 11. Дослідження взаємозв'язку показників загальних здібностей (пам'яті, інтелекту), академічної успішності із загальними властивостями ВНД та із спеціально людськими типами ВНД (мислительним, художнім, середнім). 12. Дати визначення поняття «інтелект» та надати загальні характеристики теорій інтелекту. 13. Розкрити поняття «загальні інтелектуальні здібності» та висвітлити типи інтелектуальної обдарованості. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
10.	Лекція 10. Тема 10. Когнітивні стилі. Становлення проблематики стильових характеристик індивідуальності. Теоретичні витoki стильового підходу. Поняття «когнітивного стилю». Психологічна характеристика основних когнітивних стилів. Види когнітивних стилів. Теорія психологічної диференціації. Теорія когнітивних контролів і когнітивного темпу. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити поняття «когнітивний стиль». 2. Надати характеристику основних когнітивних стилів. 3. Висвітлити теорію психологічної диференціації. 4. Описати проблему взаємозв'язку когнітивних стилів. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
11.	Лекція 11. Тема 11. Акцентуації характеру та психопатії. Поняття психопатії та нормального характеру. Поняття «акцентуації» (К. Леонгард). Класифікація психопатій та акцентуацій характеру підлітків. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Надати визначення понять «акцентуація» та «психопатія». 2. Розкрити поняття «місце найменшого опору» для кожного типу акцентуації. 3. Описати особливості сприйняття себе, які бувають при різних типах акцентуацій. 4. Назвати порушення поведінки у різних типів акцентуєваних підлітків. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
12	Лекція 12. Тема 12. Індивідуальний стиль діяльності. Поняття про стиль діяльності. Стиль діяльності і здібності. Стиль та ефективність діяльності. Класифікації стилів діяльності: стилі виробничої, педагогічної, спортивної діяльності; стилі діяльності музикантів-виконавців; стилі навчальної діяльності. Стилi спілкування, стилі самопрезентації та інші індивідуальні стилі поведінки. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Розкрити поняття про стиль діяльності.

	2. Висвітлити побудову класифікації стилів діяльності. 3. Розкрити зв'язок стилів керівництва з особистісними якостями. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
13.	Лекція 13. Тема 13. Професійна диференціація. Взаємодія психології праці та диференційної психології. Професійна компетентність. Стилі керівництва, зв'язок з особистісними якостями. Спрямованість, мотивація досягнення, успіх особистості у професійній діяльності. Професійна диференціація: гендерні аспекти. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати особливості становлення індивідуальної стилі під час здійснення професійної діяльності. 2. Назвати професійні типології. 3. Висвітлити особливості професійних інтересів. 4. Розкрити особливості професійної самореалізації особистості. 5. Вибір професії і професійна діяльність: гендерні аспекти. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
14.	Лекція 14. Тема 14. Статеві-вікові відмінності між людьми. Стать у структурі індивідуальності. Теорії розвитку статевої ідентичності. Аспекти статевої диференціації. Статеві відмінності в психічній діяльності та поведінці. Аспекти статевої ідентичності. Теорії розвитку статевої ідентичності. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати місце статі у структурі індивідуальності. 2. Назвати статеві відмінності в психічній діяльності та поведінці. 3. Охарактеризувати головні теорії розвитку статевої ідентичності. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
15.	Лекція 15. Тема 15. Психічні стани та потенціал як властивості особистості. Психічні стани, їх види. Натхнення як інтелектуальний стан людини (за С. Максименко). Психічні стани та їхній вплив на здоров'я. Підвищена та понижена активність особистості. Втома та стрес, вплив цих станів на людину. Особливості потенціалу особистості. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Назвати параметри психічних станів. 2. Надати характеристику основним психічним станам особистості. 3. Охарактеризувати, чим відрізняються продукти роботи від продуктів творчості. 4. Розкрити, у чому психологічний сенс натхнення як творчого стану. 5. Розкрити поняття «потенціал особистості». II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
16.	Лекція 16. Тема 16. Поведінкові відмінності в різних ситуаціях. Індивідуалізація у родинному середовищі. Поведінкові відмінності людей. Психологічний вимір ситуації. Види ситуацій. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати поведінкові відмінності. 2. Надати класифікацію/ї житєвих ситуацій. 3. Охарактеризувати головні психологічні характеристики поведінкових відмінностей людей у різних ситуаціях. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.

17.	Лекція 17. Тема 17. Крос-культурні дослідження. Крос-культурна психологія. Визначення культури. Предмет диференційної крос-культурної психології. Мета й переваги крос-культурних досліджень. Виокремлення крос-культурних змінних. Крос-культурні дослідження навчання і пізнання. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Описати основні методи крос-культурних досліджень. 2. Розкрити специфікакультурно вільних тестів. 3. Висвітлити поняття «крос-культурна психологічна оцінка». 4. Розкрити зміст поняття «культурний детермінізм». II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
18.	Лекція 18. Тема 18. Соціокультурна детермінація індивідуальних відмінностей. Соціокультурна координата індивідуальності. Крос-культурні дослідження фізичного розвитку, психічних процесів і особистості. Виховання в контексті культури. Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Визначити, у чому полягає соціокультурна координата індивідуальності. 2. Охарактеризувати різні види крос-культурних досліджень. 3. Розкрити специфіку виховання в контексті культури. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять мають на меті сформулювати у здобувачів вищої освіти:

- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології;
- виховання логічного мислення і творчого підходу до вивчення психічних явищ;
- здатність презентувати результати власних досліджень усно і письмово за допомогою мультимедійних засобів;
- здатність бути критичним і самокритичним.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на самостійну роботу здобувачів освіти)
1.	Семінарське заняття 1. Тема 1. Диференційна психологія як наука. Питання на розгляд: 1. Предмет диференційної психології. 2. Специфіка диференційної психології, її зв'язок з іншими науками, роль у практичній психології. 3. В. Штерн про предмет і завдання диференційної психології. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності. 4. Раса, диспозиція, тип. 5. Індивідуальність як інтегральне поняття диференційної психології. Практична частина. 1. Групова дискусія на тему «Диференційна психологія» як науково-психологічна дисципліна». 2. Підготувати доповідь «В. Штерн про предмет і завдання диференційної психології. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити історичні погляди на предмет диференційної психології в психологічній науці. 2. Визначити, що є предметом сучасної диференційної психології.

	3. Розкрити завдання сучасної диференційної психології. 4. Описати місце диференційної психології в системі наук.
2.	Семінарське заняття 2. Тема 2. Передумови виникнення науки про індивідуальні відмінності. Питання на розгляд: 1. Природничо-наукова парадигма та гуманітарна парадигма. 2. Три світові традиції у розвитку диференційної психології. Практична частина. 1. Підготувати доповідь «Передумови виникнення науки про індивідуальні відмінності» (обговорення в малих групах та презентація). Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити зміст природничо-наукової парадигми. 2. Розкрити зміст гуманітарної парадигми. 3. Охарактеризувати три світові традиції у розвитку диференційної психології.
3.	Семінарське заняття 3. Тема 3. Історія розвитку диференційної психології. Питання на розгляд: 1. Експерименті Біне та Симона. 2. Введення поняття про розумовий вік та коефіцієнта інтелекту (Intelligence quotient – IQ). 3. Біне-Стенфордської шкали Термена. 4. Профорієнтаційні тести Г. Мюнстерберга. Практична частина. 1. Підготувати повідомлення на тему «Життя та наукова творчість А. Біне». 2. Підготувати доповідь «Тести Кеттелла Джеймс МакКін». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити значення для розвитку тестології мало введення поняття про розумовий вік та коефіцієнта інтелекту. 2. Висвітлити сутність експериментів Біне та Симона. 3. Зробити докладне описання профорієнтаційного тесту Г. Мюнстерберга.
4.	Семінарське заняття 4. Тема 4. Методи диференційної психології. Питання на розгляд: 1. Психологічні методи: лонгітюдний, зрізів, генетико-моделюючий методи (форми організації дослідження). 2. Перетворення результатів з метою їх порівняння. 3. Прийоми й способи наукової класифікації. Практична частина. 1. Підготувати доповідь «Значення лонгітюдних досліджень для розвитку психологічної науки». 2. Підготувати доповідь «Канали отримання інформації про індивідуальність». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити суть генетико-моделюючих методів дослідження. 2. Висвітлити поняття «нормальний розподіл» та його значення для психодіагностичних досліджень.
5.	Семінарське заняття 5. Тема 5. Природа людської індивідуальності. Питання на розгляд: 1. Диференціально-психофізіологічний підхід до проблеми детермінації індивідуальних відмінностей. 2. Системна психофізіологія – новий погляд на природу індивідуальності. 3. Спеціальна теорія індивідуальності. Практична частина. 1. Підготувати доповідь на тему «Власні індивідуальні особливості». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти:

	1. Назвати етапи розвитку диференціальної психофізіології. 2. Розкрити зміст принципів, які є основою диференціально-фізіологічних досліджень. 3. Висвітлити поняття «системна психофізіологія», її мету та зміст.
6.	Семінарське заняття 6. Тема 6. Особистість: диференціально-психологічний аспект. Питання на розгляд: 1. Загальна характеристика диспозиційної теорії особистості Гордона Олпорта. 2. Загальна характеристика структурної теорії особистості Реймонда Кеттела. 3. Загальна характеристика теорії типів особистості Ганса Айзенка. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Порівняльна характеристика теорії Олпорта та Кеттела». 2. Підготовка доповіді «Порівняльна характеристика теорії Кеттела Айзенка». 3. Підготовка доповіді «Порівняльна характеристика теорії Олпорта та Айзенка». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Висвітлити загальні положення теорії рис особистості Кеттела. 2. Назвати структурні принципи (за Кеттелом). 3. Охарактеризуйте основні типи особистості за Айзенком.
7.	Семінарське заняття 7. Тема 7. Диференційна психологія про темперамент. Питання на розгляд: 1. Темперамент і вища нервова діяльність. 2. Первинні та вторинні властивості нервової системи. 3. Конституційні теорії темпераменту: К. Сіго, Е. Кречмера, У. Шелдона. 4. Типи будови тіла та темпераменту за Е. Кречмером. 5. Дослідження Г. Хейманса та Е. Вірми. 6. Типологія темпераменту Р. Ле Сенна. 7. Вивчення темпераменту у школі Яна Стреляу. Реактивність і активність як характеристики енергетичного рівню поведінки. Оптимум збудження й оптимум стимуляції. Часові параметри поведінки. Властивості темпераменту й особистісні якості. 8. Факторні дослідження темпераменту (у т.ч. за Г. Ю. Айзенком). Практична частина. 1. Підготовка презентацію «Історико-психологічний аналіз проблеми темпераменту». 2. Підготовка презентацію «Типологія темпераментів за Е. Кречмером». 3. Підготовка презентацію «Конституціональна типологія особистостей У. Шелдона». 4. Підготовка презентацію «Співставлення моделей Е. Кречмера та К. Г. Юнга». 5. Підготовка презентацію «Дослідження взаємозв'язку властивостей темпераменту з властивостями нервової системи (Г. Айзенк)». 6. Підготовка презентацію «Енергетична теорія темпераменту В. Вундта». 7. Підготовка презентації «Вплив темпераменту на виховання особистості». 8. Підготовка презентацію «Типологія темпераменту Р. Ле Сенна». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити сучасний сенс перших теорій темпераменту. 2. Пояснити сутність конституційних теорій темпераменту. 3. Висвітлити вивчення темпераменту у психофізіологічній школі КНУ ім. Шевченка (А.І. Ємченко, П.Д. Харченко, Г.М. Чайченко). 4. Розкрити фактори темпераменту за Дж. Гілфордом, К. Лоуелл, Л. Терстоном, А. Бассом і Р. Пломінім. 5. Висвітлити дослідження Г. Хейманса та Е. Вірми. 6. Описати особливості вивчення темпераменту у школі Яна Стреляу. 7. Опрацювати опитувальник для вивчення темпераменту (Я. Стреляу).

8.	Семінарське заняття 8. Тема 8. Характер як індивідуально-психологічна особливість людини. Питання на розгляд: 1. «Я-концепція» як центральне утворення характеру. 2. Стратегії віддання переваги й Образ-«Я». 3. Місце характеру в структурі індивідуальності. 4. Диференціально-психологічний аналіз структурних компонентів характеру. 5. Самооцінка. 6. Саморегуляція – наполегливість – воля. 7. Система базових орієнтацій. 8. Характер як відповідь особистості на фрустрації. Формування характеру. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Психоаналітична класифікація характерів Н. Мак-Вільямс». 2. Підготовка доповіді «Поняття характеру у психоаналітичній традиції». 3. Підготовка доповіді «Механізми психологічного захисту як найважливіший критерій психоаналітичної діагностики». 4. Підготовка доповіді «Типи організації характерів (нарцисичний, obsесивно-компульсивний, депресивний, маніакальний, шизоїдний, параноїдний, істеричний, мазохистичний, асоціальний)». 5. Підготовка доповіді «Етапи формування характеру». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити, у чому полягає місце характеру в структурі індивідуальності. 2. Провести диференціально-психологічний аналіз структурних компонентів характеру. 3. Надати характеристики чистих типів нижчого, середнього та вищого психічних рівнів. 4. Охарактеризувати принципи виділення типів характеру у теорії Юнга.
9.	Семінарське заняття 9. Тема 9. Диференціально-психологічні характеристики здібностей та інтелекту. Питання на розгляд: 1. Музичні здібності, їх структура. Функціональна симетрія-асиметрія півкуль у музикантів. 2. Математичні здібності. Структура математичних здібностей. 3. Мовні здібності. Типи мовних здібностей. Ознаки мовних здібностей. 4. Здібності до образно-творчої діяльності. 5. Проблема задатків, здібностей та інтелекту в диференціальній психології. Історія досліджень і розвиток проблематики психології здібностей. 6. Загальні інтелектуальні здібності, їхня характеристика. 7. Уявлення про інтелект, його структуру та індивідуальні відмінності в інтелекті. 8. Загальна характеристика теорій інтелекту. 9. Джерела варіативності інтелекту. 10. Типи інтелектуальної обдарованості. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Характеристика тестологічних підходів до інтелекту». 2. Підготовка доповіді «Становлення тестологічного підходу до інтелекту». 3. Підготовка доповіді «Однофакторний підхід до інтелекту (К. Спірмен, Р.Б. Кеттелл, Дж. Равен, Ф. Вернон, Л. Хамфрейс, Д. Векслер)». 4. Підготовка доповіді «Багатофакторні теорії інтелекту (Л. Терстоун, Дж. Гілфорд, Р. Мейлі, Дж. Керрол)». 5. Підготовка доповіді «Експериментально-психологічні теорії інтелекту». 6. Підготовка доповіді «Життєвий шлях видатної особистості (психологи ХІХ ст.) у прив'язці до певного типу здібностей».

	7. Підготовка доповіді «Життєвий шлях видатної особистості (психологи XX ст.) у прив'язці до певного типу здібностей». 8. Підготовка доповіді «Життєвий шлях видатної особистості (психологи XXI ст.) у прив'язці до певного типу здібностей». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Назвати, яке місце займають здібності в структурі індивідуальності. 2. Порівняти поняття: здібності, обдарованість, талант, геніальність. 3. Порівняти творчість як форму душевного розладу, та як форму унікального самовираження. 4. Описати, яким чином здійснюються дослідження інтелектуальних здібностей. 5. Назвати підходи до розуміння креативності. 6. Описати структуру музичних здібностей. 7. Розкрити специфіку математичних здібностей. 8. Виокремити типи мовних здібностей. 9. Виділити прояви здібностей до образно-творчої діяльності. 10. Розкрити поняття «інтуїція». 11. Дати визначення поняття «інтелект». Загальні характеристики теорій інтелекту. 12. Розкрити поняття «загальні інтелектуальні здібності». 13. Висвітлити типи інтелектуальної обдарованості.
10.	Семінарське заняття 10. Тема 10. Когнітивні стилі. Питання на розгляд: 1. Поняття «когнітивного стилю». 2. Психологічна характеристика основних когнітивних стилів. 3. Види когнітивних стилів. 4. Проблема взаємозв'язку когнітивних стилів. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Огляд підходів та методів діагностики когнітивних стилей». 2. Підготовка доповіді «Співвідношення продуктивних і стильових аспектів інтелектуальної діяльності». 3. Підготовка доповіді «Когнітивні стилі в структурі індивідуальності». 4. Підготовка доповіді «Когнітивні стилі як «інші здібності». 5. Підготовка доповіді «Теорія психологічної диференціації». 6. Підготовка доповіді «Теорія когнітивних контролів і когнітивного темпу». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити поняття «когнітивний стиль». 2. Надати характеристику основних когнітивних стилів. 3. Висвітлити теорію психологічної диференціації. 4. Описати проблему взаємозв'язку когнітивних стилів.
11.	Семінарське заняття 11. Тема 11. Акцентуації характеру та психопатії. Питання на розгляд: 1. Поняття «психопатія» та «психопатичний розвиток». 2. Типи неправильного виховання та психопатичний розвиток. 3. Теорія акцентуованих особистостей К. Леонгарда. 4. Змішані типи акцентуацій. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Психопатичний розвиток». 2. Підготовка доповіді «Характеристика теорії акцентуованих особистостей К. Леонгарда». 3. Підготовка доповіді «Екстраверсія й інтроверсія за К. Леонгардом». 4. Підготовка доповіді «Підлітковий комплекс» у різних типів акцентованих підлітків: реакції емансипації та групування з однолітками, реакція захоплення, особливості сексуальної поведінки».

	5. Проаналізуйте акцентуації характеру героїв казки А. Мілна «Вінні Пух». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Надати визначення понять «акцентуація» та «психопатія». 2. Розкрити поняття «місце найменшого опору» для кожного типу акцентуації. 3. Описати особливості сприйняття себе, які бувають при різних типах акцентуацій. 4. Назвати порушення поведінки у різних типів акцентуєваних підлітків.
12.	Семінарське заняття 12. Тема 12. Індивідуальний стиль діяльності. Питання на розгляд: 1. Дослідження ефективності виконання різних видів діяльності в залежності від типологічних особливостей ВНД. 2. Огляд проблематики стилю в психології. 3. Стиль у структурі індивідуальності. 4. Типологія стильової поведінки. 5. Поняття психологічного подолання (coping strategies) і його варіації. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Сутність внутрішнього та зовнішнього контуру стильової сфери». 2. Підготовка доповіді «Значення Я-концепції як основа життєвого стилю». 3. Підготовка доповіді «Проаналізувати та визначити власний стиль діяльності». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити поняття про стиль діяльності. 2. Висвітлити побудову класифікації стилів діяльності. 3. Розкрити зв'язок стилів керівництва з особистісними якостями.
13.	Семінарське заняття 13. Тема 13. Професійна диференціація. Питання на розгляд: 1. Стратегії успіху у професійній діяльності. 2. Професійна самореалізація чоловіків і жінок. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Професійні інтереси та їх діагностика». 2. Підготовка доповіді «Мотивація успіху у професійній діяльності». 3. Підготовка доповіді «Професійна компетентність та некомпетентність працівників під час здійснення професійної діяльності». 4. Підготовка доповіді «Психологічна характеристика відомої особистості та порівняльний аналіз з іншою особистістю». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Охарактеризувати особливості становлення індивідуальної стилю під час здійснення професійної діяльності. 2. Назвати професійні типології. 3. Висвітлити особливості професійних інтересів. 4. Розкрити особливості професійної самореалізації особистості. 5. Вибір професії та професійна діяльність: гендерні аспекти.
14.	Семінарське заняття 14. Тема 14. Статеві-вікові відмінності між людьми. Питання на розгляд: 1. Етологія статі. 2. Нейроендогенетична теорія Л. Елліса. 3. Міжстатеві відмінності в психологічних якостях. 4. Генетична обумовленість індивідуального розвитку. 5. Соціальні фактори індивідуального розвитку. 6. Статеві відмінності та статево-рольова поведінка. 7. Статева диференціація. 8. Статеворольова поведінка: маскуліність, фемініність, андрогінність Практична частина.

	1. Підготовка доповіді «Аналіз психометричних досліджень міжстатевих відмінностей у когнітивних процесах та інтелектуальних здібностях». 2. Підготовка доповіді «Нейроандрогенетична теорія Л. Елліса». 3. Підготовка доповіді «Основи етології статі». 4. Підготовка презентації «Приклади дії соціальних факторів на формування статевого поведінки». 5. Підготовка презентації «Вікова диференціація». 6. Підготовка презентації «Статево-рольова поведінка: маскуліність, фемініність, андрогінність». 7. Підготовка презентації «Гендерні стереотипи як відмінність у поведінці особистостей». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Охарактеризувати місце статі у структурі індивідуальності. 2. Назвати статеві відмінності в психічній діяльності та поведінці. 3. Охарактеризувати головні теорії розвитку статевої ідентичності. 4. Розкрити сутність поняття «статева диференціація». 5. Розкрити психологічний зміст понять «маскуліність», «фемініність», «андрогінність». 6. Описати дію соціальних факторів індивідуального розвитку.
15.	Семінарське заняття 15. Тема 15. Психічні стани та потенціал як властивості особистості. Питання на розгляд: 1. Вплив на особистість різних психічних станів (позитивні і негативні, стеничні й астеничні). 2. Форми психіки (емоційні, вольові, інтелектуальні) та особливості психічних станів. 3. Види психічних станів за глибиною (глибокі, поверхневі). 4. Види психічних станів за часом протікання (короткочасні, тривалі та ін.). Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Ступінь усвідомленості власного психічного стану у різних життєвих ситуаціях». 2. Підготовка доповіді «Ступінь усвідомленості власного психічного стану у нинішній ситуації війни». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Назвати параметри психічних станів. 2. Надати характеристику основним психічним станам особистості. 3. Охарактеризувати, чим відрізняються продукти роботи від продуктів творчості. 4. Розкрити, у чому психологічний сенс натхнення як творчого стану. 5. Розкрити поняття «потенціал особистості». II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
16.	Семінарське заняття 16. Тема 16. Поведінкові відмінності в різних ситуаціях. Питання на розгляд: 1. Поведінкові особливості різних людей. 2. Соціальний вимір ситуації. 3. Психологічний вимір ситуації. Практична частина. 1. Підготовка доповіді «Внутрішньородина взаємодія та її вплив на індивідуалізацію дитини». 2. Підготовка доповіді «Поведінкові особливості у життєвих ситуаціях». 3. Підготовка доповіді «Екстремальна ситуація та її вплив на поведінку особистості».

	Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: I. Відповіді на питання для самоперевірки: 1. Охарактеризувати поведінкові відмінності. 2. Надати класифікацію/ї житевих ситуацій. 3. Охарактеризувати головні психологічні характеристики поведінкових відмінностей людей у різних ситуаціях. II. Огляд основної та додаткової літератури по темі.
17.	Семінарське заняття 17. Тема 17. Крос-культурні дослідження. Питання на розгляд: 1. Методи крос-культурних досліджень. 2. Крос-культурна психологічна оцінка. 3. Культурно вільні тести. 4. Культурні відмінності. 5. Культурний детермінізм. Практична частина. 1. Зі знайомих вам творів мистецтва, кінофільмів, власного досвіду наведіть приклади культурного шоку (культурої адаптації) та зробіть їх психологічний аналіз. 2. Підготовка доповіді «Загальнокультурна та культуроспецифічна системи координат: еміка й етика». Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Описати основні методи крос-культурних досліджень. 2. Розкрити специфіку культурно вільних тестів. 3. Висвітлити поняття «крос-культурна психологічна оцінка». 4. Розкрити зміст поняття «культурний детермінізм».
18.	Семінарське заняття 18. Тема 18. Соціокультурна детермінація індивідуальних відмінностей. Питання на розгляд: 1. Етнічна самосвідомість та етнічні переваги. 2. Національний характер: поняття, фактори впливу, дослідження. 3. Національні характери окремих народів світу. 4. Національний характер українців. Практична частина. 1. Спираючись на широке коло інформаційних джерел, надайте характеристику національного характеру (за вибором). Завдання на самостійну роботу здобувачів освіти: 1. Розкрити зміст поняття «етнічна самосвідомість». 2. Висвітлити поняття «національний характер». 3. Проаналізувати, що впливає на національний характер.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Диференційна психологія» включає: поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації, проведення досліджень за методиками, з якими знайомилися на практичних заняттях.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;

- конспектування літературних джерел;
- робота з довідковою літературою.

Види самостійної роботи здобувача освіти:

- підготовка до аудиторних занять – 74 год;
- підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;
- підготовка до екзамену – 30 год.

Загалом – 108 год.

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг здобувача вищої освіти формують: робота на семінарах, і вчасна здача відповідей на тестові завдання модульної контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Здобувачам вищої освіти важливо відвідувати лекції, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях вкрай необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь здобувача вищої освіти на семінарських заняттях є обов'язковою. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі практичні завдання до теми.

Теми і завдання для семінарських занять передбачені робочою програмою дисципліни (силабусом), доступною з особистого кабінету здобувача вищої освіти в системі «Кампус», гугл класі або на сайті кафедри психології та педагогіки.

На лекціях та семінарських заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, пов'язаних з навчанням. Бажано, щоб на семінарському занятті здобувач вищої освіти використовував підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст тем дисципліни «Диференційна психологія», представлених в силабусі. Вітаються питання від здобувачів вищої освіти до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим здобувачам вищої освіти або загалом аудиторії. Допускається діалог між здобувачами вищої освіти і викладачем на лекції.

На семінарських (практичних) заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання з навчальної дисципліни. Під час семінарських (практичних) занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях здобувачів вищої освіти, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання з теми семінарського (практичного) заняття.

При викладанні курсу «Диференційна психологія» передбачено поєднання таких **форм і методів навчання**, як лекції-дискусії, лекції-аналіз конкретної ситуації, інтерактивні методи. На семінарських заняттях здобувачі вищої освіти поглиблюють і розширюють знання з предмету, зокрема, передбачено розгляд конкретних ситуацій, презентації доповідей, виступ за темою індивідуального завдання у формі презентації, виступ-інформування за темами семінарських занять, семінари з індивідуальною та груповою роботою. На семінарських заняттях застосовуються методи і форми роботи: робота в парах, робота в групах, круглий стіл, ситуаційні задачі, групові дискусії при

вивченні проблемних питань (розгляд кейсів, фільм-аналіз, обговорення), оцінка та пояснення психологічних феноменів (наприклад, індивідуальність, психологічна типологія, психологічні характеристики, диференціація та порівняльний аналіз).

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти: опрацювання лекційного матеріалу та робота з додатковою літературою. Підготовка до семінарських занять: самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу; самостійне опрацювання питань для підготовки до занять (самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу; пошук додаткових джерел інформації по темі практичного заняття (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) в бібліотеках та в електронному вигляді (в мережі Internet).

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, забезпечення управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем для коригування методів і засобів навчання, так і здобувачами вищої освіти для планування самостійної роботи.

Форми поточного контролю: усне опитування, виступ здобувача вищої освіти із доповіддю або повідомленням, участь у обговоренні питань на семінарських заняттях тощо. Відповіді здобувача освіти повинні свідчити про його самостійність (демонструвати ознаки самостійності виконання здобувачем роботи), відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів вищої освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, екзамен, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПП ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПП ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gy/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПП ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: [опитування за темою заняття, виконання завдань](#).

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних навчальних планів згідно графіка навчального процесу.

Семестровий контроль: [екзамен](#).

РСО з дисципліни «Диференційна психологія», семестровий контроль з якої передбачений у вигляді екзамену, розробленого за типом РСО-2 і складається з двох складових:

- стартової – призначена для оцінювання заходів поточного контролю впродовж семестру:
 - 1) робота на семінарських (практичних) заняттях – відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії;
 - 2) складання модульної контрольної роботи;
- екзаменаційної – складання екзаменаційної контрольної роботи (призначена для оцінювання окремих запитань (завдань) на екзамені):
 - 3) складання екзамену (письмово).

Оцінювання та контрольні заходи

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться на основі рейтингової системи відповідно ПОЛОЖЕННЯ про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2022.pdf

За встановленими в РСО критеріями та результатами заходів поточного контролю здобувачів проводиться календарний контроль, порядок проведення якого визначено у Положенні про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://osvita.kpi.ua/node/32>

Здобувач вищої освіти отримає найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу здобувача вищої освіти.

Викладач оцінює роботу здобувача вищої освіти на кожному семінарському занятті, але конкретна підсумкова кількість балів за роботу на **семінарських** заняттях виставляється викладачем під час **першого і другого календарного контролю** – на восьмому і чотирнадцятому тижнях навчання відповідно. Рейтинг здобувача вищої освіти станом на 7-й тиждень (за результатами роботи на 7 семінарських заняттях) і 13-й тиждень (за результатами роботи на 13 семінарських заняттях) навчання повідомляється здобувачу вищої освіти на занятті чи в особистому кабінеті електронного кампусу.

Модульна контрольна робота (МКР) складається з 14 тестових завдань, що відображають зміст всієї дисципліни. МКР проводиться за допомогою гугл-тестів на останній (передостанній) лекції. Доступ до МКР надається здобувачам вищої освіти лише під час лекції. Перескладати МКР не можна.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання здобувач вищої освіти визначені у положенні про РСО з дисципліни та представлені у Додатку 1.

Здобувач освіти може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувача вищої освіти з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими Університетом.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації здобувачам вищої освіти

Вивчення курсу «Диференційна психологія» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами.

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом у міжсесійний період. Лекції проводяться із використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії).

Готуючись до семінарського заняття здобувач вищої освіти має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись зі змістом матеріалу підручника. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському занятті навіть добре підготовлений здобувач вищої освіти не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж здобувач вищої освіти не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо здобувач вищої освіти не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи здобувача вищої освіти і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при проходженні семестрового контролю.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відеоконференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в Університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцентом кафедри психології та педагогіки, к. психол. н., доцентом Нежинською Оленою Олександрівною.

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 14 від 14.05.2025 р.).

Погоджено методичною комісією факультету соціології і права (протокол № 4 від 24.06.2025 р.).

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

РСО з дисципліни «Диференційна психологія», семестровий контроль з якої передбачений у вигляді екзамену, розробленого за типом РСО-2 і складається з двох складових:

- стартової – призначена для оцінювання заходів поточного контролю впродовж семестру:
 - 1) робота на семінарських (практичних) заняттях – відповіді, вирішення завдань та доповнення відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії;
 - 2) складання модульної контрольної роботи;
- екзаменаційної – складання екзаменаційної контрольної роботи (призначена для оцінювання окремих запитань (завдань) на екзамені):
 - 3) складання екзамену (письмово).

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання:

1. Робота на семінарських (практичних) заняттях (максимальна кількість балів складає 36 (кількість балів на 1 занятті – 2):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слушними доповненнями відповідей інших здобувачів вищої освіти у процесі дискусії; участь у вирішенні практичних завдань (робота в парах, робота в групах, круглий стіл, ситуаційні задачі, групові дискусії при вивченні проблемних питань (розгляд кейсів, обговорення)	2
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі, ознаки повторюваності при обґрунтуванні при вирішенні практичних завдань	1
відсутність відповіді, ухиляння від участі у семінарському занятті	0 (< 60%)

2. Складання модульної контрольної роботи (максимальна кількість балів складає 14 (максимальна кількість балів за 1 тестове завдання – 1):

Тестове завдання виконано правильно (кожне з 14)	1
Тестове завдання виконано неправильно (або виконано менш 60% тестових завдань)	0

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 36 + 14 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від **R**, а саме:

$$RE = 50 \text{ балів}$$

Таким чином рейтингова шкала навчальної дисципліни складає $R = RC + RE = 100$ балів.

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (R_c) не менше 60% від RC .

3. Складання екзаменаційної контрольної роботи: екзаменаційний білет складається з двох теоретичних питань за тематичними розділами курсу. Ваговий бал кожного питання – 25.

Критерії екзаменаційного оцінювання:

теоретичне питання розкрито повністю, з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу, висловлення власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні; повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником	19–25
Відповідь на питання свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти з матеріалом лекцій та підручника; відповідь на питання не зовсім повна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення здобувача вищої освіти а з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді	13–18
достатньо поверхова відповідь на питання; наявність суттєвих помилок у відповіді при формулюванні та висвітленні понять, на додаткові (уточнюючі) запитання відповідь не по суті або з великою кількістю помилок, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання; відтворення менш половини начального матеріалу з питань	6–12 (< 60%)
питання розкрито неповно або неправильна відповідь, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу, але намагання висловити власне розуміння суті поставленого питання або відсутність відповіді	0–5 (< 60%)

Після оцінювання відповідей здобувача на екзамені (викладач підсумовує стартові бали та бали за екзамен, зводить до рейтингової оцінки та переводить до оцінок за університетською шкалою.

Для отримання відповідних оцінок (ECTS та традиційних) рейтингова оцінка (RD) переводиться згідно з таблицею:

RD	Оцінка ECTS	Оцінка традиційна
95 – 100	відмінно	Відмінно
85 – 94	дуже добре	Добре
75 – 84	добре	
65 – 74	задовільно	Задовільно
60 – 64	достатньо (задовольняє мінімальні критерії)	
$RD < 60$	незадовільно	Незадовільно

Перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Предмет та завдання диференційної психології.
2. Взаємодія генотипу і середовища.
3. Основні напрямки дослідження темпераменту.
4. Особливості становлення диференційної психології як галузі психологічної науки.
5. Нейрофізіологія індивідуальних відмінностей.
6. Проблема вивчення психодинамічних властивостей темпераменту.
7. Структура людської індивідуальності.
8. Індивідуальність людського мозку.
9. Критика оцінювального підходу до темпераменту.
10. Методи диференційної психології.
11. Характеристика методів диференційної психології: методи психофізіологічних досліджень, близнюковий метод, тести.
12. Типи ВНД та темперамент. Характеристика типів і властивостей темпераменту.
13. Типи ВНД та індивідуальний стиль діяльності.
14. Психологічна характеристика типів психопатій та акцентуацій характеру.
15. Акцентуована особистість за К. Леонгардом (загальна характеристика, акцентуація та норма).
16. Характеристика 10-ти типів акцентуацій темпераменту і характеру за Леонгардом.
17. Характеристика змішаних типів акцентуацій.
18. К. Леонгард про екстра- та інтраверсію.
19. Характеристика циклоїдного та шизоїдного темпераментів Е. Кречмером.
20. Теорія темпераменту Е.Кречмера.
21. Типологія конституціональних відмінностей за У. Шелдоном. Шкала темпераменту.
22. Психологічні типи за К. Юнгом. Інтровертна та екстравертна установки особистості.
23. Характеристика чотирьох психічних функцій: мислення, інтуїція, відчуття, емоції.
24. Характеристика 4-х типів екстравертної установки особистості.
25. Характеристика 4-х типів інтравертної установки особистості.
26. Характеристика психічних рівнів особистості.
27. Характеристика груп і типів особистості на різних психічних рівнях.
28. Психоаналітична типологія характерів З. Фрейда.
29. Характеристика шкал тесту MMPI. Інтегральна інтерпретація профілю особистості.
30. Проблема функціональної спеціалізації півкуль головного мозку, їх взаємодія.
31. Проблема індивідуального стилю діяльності.
32. Часові фактори переробки інформації.
33. Типології вивчення характеру в диференційній психології.
34. Енергетичні фактори роботи мозку.
35. Характер, проблема типології характерів.
36. Організаційні методи.
37. Здібності в структурі індивідуальності.
38. Типологічні підходи до вивчення характеру на рубежі XIX ст.
39. Емпіричні методи дослідження в диференційній психології.
40. Дослідження інтелектуальних здібностей (Ч. Спірмен, В. Штерн, К. Бюллер).
41. Методи обробки даних в диференційній психології.
42. Теорії різноманітності інтелектів.
43. Поняття обдарованості та геніальності.

44. Психогенетика окремих здібностей.
45. Біологічне дозрівання та психічний розвиток.
46. Загальні поняття про властивості нервової системи.
47. Психогенетика загального інтелекту.
48. Загальні поняття про психофізіологічне дозрівання.
49. Психофізіологія індивідуальних відмінностей.
50. Основні поняття психогенетики і методи психогенетичних досліджень.
51. Властивості нервової системи і загальні здібності.
52. Рефлекторні критерії дозрівання.
53. Властивості нервової системи та спеціальні здібності.
54. Психогенетика індивідуальних відмінностей.
55. Методи вивчення властивостей нервової системи.
56. Збагачення і збіднення середовища.
57. Вплив середовища на дозрівання ЦНС у дітей.
58. Теорії психологічної статі.
59. Стереотипність статевої поведінки.
60. Етологія статі.
61. Трансформація загальнонаукових методів в диференційній психології.
62. Диференційований підхід у навчанні.
63. Проблеми індивідуального підходу у вихованні школярів.
64. Індивідуальна та вікова специфіка життєвого циклу людини.
65. Методи диференційної психології.
66. Системний аналіз ієрархії індивідуальних відмінностей.
67. Диференційно-психологічна характеристика психічних процесів особистості.
68. Диференційний аналіз емоційно-вольової сфери особистості.
69. Самосвідомість як диференційно-психологічна характеристика особистості.
70. Аналіз психічних властивостей особистості через призму диференційної психології.
71. Стиль діяльності особистості як аспект дослідження диференційної психології.
72. Психічна та особистісна деформація у дослідженнях диференційної психології.
73. Соціально-класові відмінності та їх аналіз.
74. Гендерні відмінності як проблема дослідження диференційної психології.
75. Диференційні особливості проблеми спілкування.
76. Соціокультурний фактор індивідуальності.
77. Диференційний аналіз проблем і психопатології особистості.
78. Теоретико-методологічні аспекти індивідуальної мінливості психіки.
79. Загальні принципи диференційно-психологічного аналізу явищ.
80. Хронологічні характеристики індивідуального розвитку людини.
81. Проблема співвідношення соціального та біологічного у диференційній психології.
82. Диференційно-психологічні аспекти професійного самовизначення особистості.
83. Диференційний аналіз девіантної особистості.
84. Людська природа в культурних відмінностях.
85. Вплив сімейного фактора на індивідуальні відмінності.
86. Вплив культурних установок на розвиток індивідуальності.
87. Урахування психології статевих відмінностей у трудовій діяльності.
88. Диференційований підхід як засіб індивідуалізації навчання та виховання.
89. Дослідження проблем стилю в диференційній психології. Пояснювальні концепції та інтерпретація стильових параметрів.
90. Системний підхід у вивченні індивідуальних особливостей людини.